Archievenblad

SINDS 1892 | JAARGANG 126 | 2022 | NUMMER 5

Koninklijke Vereniging Archiefsector Nederland
KVAN

Archieven en natuurgeweld

Lessen uit een overstromingsramp

Digitale handtekeningen en kwantumcomputers

De impact van spectaculaire rekenkracht

Samen bouwen aan een duurzaam archiefgebouw

Betere afstemming door innovatieve ontwerptool

Tekst **Mirjam Schaap** | redacteur | Foto's **privéarchief (tenzij anders vermeld)**

Teamfoto NMA. Derde van rechts: Fitrah Umarella. Helemaal rechts: Kamel Essabane.

De missie van het Nederlands Moslim Archief

‘Erkennen begint met herkennen’

In juni 2022 werd het Nederlands Moslim Archief opgericht, een historisch archief en educatief centrum voor het cultureel en religieus erfgoed van Nederlandse moslims. ‘Onze droom is’, zo schrijven de initiatiefnemers op de website, ‘dat we in Nederland meer mét elkaar dan óver elkaar gaan spreken.’ Op een zonovergoten en luidruchtig terras in Tilburg vertellen initiatiefnemer Kamel Essabane en socialemediamanager Fitrah Umarella hoe en waarom ze die droom willen laten uitkomen.

Eerst generatie Molukse Nederlanders, eind jaren '50/ begin jaren '60. Van links naar rechts: Dula Barianan, Talip Turkie en Hassan Umarella.

Met de oprichting van het Nederlands Moslim Archief (NMA) willen de initiatiefnemers de rijke geschiedenis en het cultureel en religieus erfgoed van moslims ín en mét Nederland vastleggen. Door het completer maken van het collectieve geheugen van Nederland, door het toegankelijk maken en ontsluiten van het erfgoed van Nederlandse moslims voor een divers publiek, en door inzicht te geven in hoe diep de wortels zijn van islam en moslims in Nederland. Meer kennis van de eigen geschiedenis(sen) en cultureel en religieus erfgoed zal het zelfbewustzijn van moslims vergroten en bijdragen aan een inclusievere samenleving en een gelijkwaardige, gedeelde toekomst.

Inspiratie

Kamel Essabane was jarenlang werkzaam als leraar godsdienst en levensbeschouwing in het onderwijs. Sinds twee jaar is hij promovendus aan de Radboud Universiteit te Nijmegen op een onderzoek naar de bijdrage van islamitisch godsdienstonderwijs aan burgerschapsvorming op basisscholen in Nederland. 'Daarnaast was ik in mijn vrije tijd betrokken bij het Fahm Instituut, een islamitisch kennis- en cultuurinstituut', vertelt hij. 'Het Fahm Instituut wil kennis over de islam voor een breed publiek toegankelijk maken. Op een inspirerende en inclusieve manier, met respect voor diversiteit.' Het idee voor het Nederlands Moslim Archief ontstond een aantal jaar geleden. 'Ik raakte geïnspireerd door The Black Archives en andere initiatieven in Nederland om het eigen erfgoed veilig te stellen. Het Moluks Historisch Museum bijvoorbeeld, waarvan een collega van mij bestuursvoorzitter was. Ik zag wat voor impact het kan hebben op het maatschappelijk debat, hoe bepaalde groeperingen hun stem konden laten horen door te benadrukken welke rijkdom ze hebben, het erfgoed dat ze hebben, dat onderdeel is van de Nederlandse geschiedenis.'

Maar ook het steeds ouder worden van de eerste generatie moslims in Nederland was voor Essabane een reden om over een moslimarchief te gaan nadenken: 'Ik ben zelf kind van voormalige zogenoemde gastarbeiders. Een deel van die generatie is al overleden en het is daarom belangrijk dat we beginnen met verzamelen. Er zijn al heel veel initiatieven onder Nederlandse moslims om hun erfgoed vast te leggen, maar die initiatieven zijn niet gecentraliseerd en daardoor niet goed toegankelijk.' Naast een sterke behoefte vanuit de moslimgemeenschap proefde Essabane ook vanuit de Nederlandse samenleving in bredere zin, en vanuit gevestigde archiefinstellingen, de behoefte aan meer kennis en diversiteit. 'Ik ken iemand die bij een archief werkt; die vertelde dat de stem, de verhalen en het erfgoed van Nederlandse moslims een blinde vlek vormen bij veel archiefinstellingen.'

Een van de enthousiaste moslims die zich op vrijwillige basis bij het NMA hebben aangesloten, is Fitrah Umarella. Umarella is verantwoordelijk voor de sociale media van het NMA. Umarella studeerde media- en entertainmentmanagement en journalistiek en heeft veel werkervaring met de pr en marketing van kortlopende evenementen. Binnenkort start zij ook een studie religiewetenschappen. 'Ik kom uit een gezin van zeven. Mijn vader was 25 jaar als imam actief in de Molukse islamitische gemeenschap in Ridderkerk. Hij is inmiddels overleden, maar hij had kennis van theologie, religie en filosofie. Dat is ook altijd mijn interesse geweest, ook in de manier waarop ik mij uit, als individu. Het inlevingsvermogen, van opgroeien met broers en zussen, van islamitisch zijn, in Nederland zijn, Moluks zijn, helpt bij het je inleven in bedrijven of individuen die je mag helpen om een groter bereik te krijgen.' Umarella werd op LinkedIn benaderd door Essabane met de vraag deel te nemen aan het NMA. 'Ik vond het een hele eer, omdat ik vroeger altijd de droom had om onderdeel te zijn van iets groots, om impact te maken wereldwijd, en dit initiatief draagt bij aan dat gevoel. We zijn net gestart en proberen met elkaar een strategie te vinden hoe we ons naar buiten toe gaan uiten, en wat we allemaal gaan verzamelen. We willen daarbij het hele landschap meenemen, dus ook online uitingen van Twitter tot aan TikTok en Instagram. Daar zijn natuurlijk heel veel moslims te vinden die zich uiten op hun manier, en die verhalen hebben wij ook nodig.'

Superdiversiteit

Het NMA wil de superdiversiteit van Nederland, inclusief die van de Nederlandse moslimgemeenschap(pen), meer onder de aandacht brengen. Essabane: 'We willen met het NMA juist de diversiteit van de moslimgemeenschap laten zien, omdat er een beeld heerst dat we allemaal hetzelfde zijn. We weten heel weinig van elkaars geschiedenis, zelfs binnen de moslimgemeenschap. Binnen de gemeenschap zijn er ook heel veel vooroordelen over elkaar en wordt er weinig met elkaar gesproken. De gemeenschap is vrij etnisch verdeeld, »

» al komt daar ook steeds meer verandering in.' En sommige gemeenschappen zijn minder zichtbaar, vertelt Umarella. 'De islamitische Molukse gemeenschap is maar een kleine gemeenschap. We zijn in twee plaatsen vertegenwoordigd, Ridderkerk en Waalwijk. In tegenstelling tot op de Molukken zelf, zijn de meeste Molukkers die hier wonen christenen.' Hier en daar wordt er aandacht besteed aan de islamitische Molukse geschiedenis. 'Stukken over de komst van onze voorouders naar Nederland zijn sporadisch terug te vinden, voornamelijk in het Nationaal Archief. Toevallig wordt er nu een stuk getoond in de tentoonstelling *Ons Land* in het Moluks Museum gevestigd in het gebouw Museum Sophiahof in Utrecht, waar je ook portretten van onze familie terug kunt vinden.'

(H)erkenning

Een van de twee motto's van het NMA luidt: 'Omdat (h)erkenning tot vertrouwen leidt!' Dit motto weerspiegelt de maatschappelijke rol en toekomstvisie van het NMA. Essabane: 'Erkennen begint met herkennen, dat je ziet dat de ander ook een mens is. Dat we heel veel met elkaar gemeen hebben. Er mogen ook verschillen zijn, maar als je begint met een basis van erkennen en herkennen, biedt dat meer vertrouwen voor een gezamenlijke toekomst. Door je te verdiepen in het verhaal en de geschiedenis van de ander, die vaak dezelfde is maar net van een andere kant, kun je mensen dichter naar elkaar brengen. Je hoeft het niet met elkaar eens te zijn, je zult verschillende perspectieven hebben, maar door te leren luisteren en empathisch te zijn denken wij dat je veel kunt bereiken.' Essabane vertelt waarom het zo belangrijk is om jezelf en anderen te herkennen. 'Het heeft te maken met identiteitsvorming. Je bent hier geboren en getogen en woont hier al meerdere generaties, maar nog steeds word je door een groot deel van de samenleving gezien als buitenlander. Wij willen daarom laten zien hoe lang die geschiedenis is en hoe verweven we met elkaar zijn. We hopen dat er zo meer begrip ontstaat. Maar ook voor je eigen identiteitsontwikkeling is het belangrijk. Dat je weet waar je vandaan komt. Geschiedenis ging op school heel weinig over mijn eigen achtergrond, en werd vooral verteld vanuit het witte perspectief.' Dat andere perspectief moet je dan wel ergens kunnen vinden, aldus Umarella: 'Ik kreeg wel geschiedenis uitgelegd door mijn ouders, maar als je anderen daarover vertelde, hadden ze er soms geen weet van.' Essabane heeft vanuit zijn familie een andere ervaring: 'Mijn ouders hadden niet gestudeerd en hadden dus weinig kennis van de geschiedenis. We hopen dat we met het NMA ook invloed kunnen hebben op het onderwijs. Dat scholen bijvoorbeeld excursies houden naar het NMA, zodat ze kunnen zien hoe divers de geschiedenis en het heden vanuit de moslimgemeenschap bezien en beleefd wordt.'

Activisme

The Black Archives (TBA) vormen een belangrijke inspiratiebron voor het NMA, vooral de verbinding met het artistieke spreekt Essabane en Umarella aan. Ze werken heel veel met kunstenaars, vertelt Essabane, en Umarella ziet het benadrukken van artistieke kwaliteiten uit de gemeenschap als een manier om te laten zien hoeveel talent er is. Maar het

> **Erkennen begint met herkennen, dat je ziet dat de ander ook een mens is**

TBA is ook activistisch, bijvoorbeeld in de Kick Out Zwarte Piet-beweging. Zien Essabane en Umarella ook een dergelijke rol voor zichzelf? Essabane: 'Je hebt dat activisme wel nodig, denk ik, zeker als je als minderheid ervaart dat je niet gelijkwaardig wordt behandeld. Het TBA heeft wel een andere visie, mede omdat ze opkwamen in de zwartepietendiscussie. Maar moslims worden ook regelmatig vanuit verschillende hoeken gedemoniseerd.' Essabane ziet overlap en mogelijkheden om samen te werken. 'Je kunt bijvoorbeeld moslim en zwart zijn. Bij TBA heb ik nog niet iets teruggezien van de zwarte moslimgemeenschap, zoals die van Somalië.' De archivarissen/activisten van TBA krijgen ook veel negatieve reacties over zich heen. Zijn Essabane en Umarella hier bang voor? 'We zijn er niet bang voor, maar op bepaalde websites wordt er altijd negatief gereageerd op initiatieven van moslims. Dat houd je natuurlijk altijd op sociale media. Maar wij krijgen ook echt heel veel positieve reacties. Wij proberen juist door middel van het archief en door middel van educatie en ontmoetingen het bewustzijn te vergroten, zodat die vooroordelen en daardoor ook die haat minder worden. Bekend maakt minder gehaat.'

Samenwerking

Het NMA zoekt nadrukkelijk samenwerking met andere archiefinstellingen. Welke vormen van samenwerking zien zij voor zich? Essabane benadrukt dat er veel overlap is met andere archieven, bijvoorbeeld de religieuze. 'Ik denk bijvoorbeeld aan een interreligieuze dialoog, met katholieke, protestantse of joodse archiefinstellingen. Of tussen verschillende gemeenschappen, bijvoorbeeld rondom de ontvangst van de eerste generatie moslims in de jaren vijftig en zestig: hoe was de ontvangende samenleving, hoe reageerden kerken of de gewone burger? Die verhalen moeten we naar boven halen en kijken hoe dat in de loop van de tijd gewijzigd is, want heel veel wijken zijn veranderd. Vaak hoor je dat die

Oproep

Het Nederlands Moslim Archief is op zoek naar: archiefinstellingen, musea, hogescholen en universiteiten die interesse hebben in onze activiteiten en/of een eventuele samenwerking. Neem gerust contact op via: info@moslimarchief.nl.
Vrijwilligers om het team te versterken en stagiairs die moslimouderen willen interviewen voor een project rondom oral history. Kijk voor meer informatie op: https://moslimarchief.nl/vacatures.

Links: Abdul Samad Umarella, rechts: Abdul samen met zijn beste leerling Ad Ten Have.

eerste verhalen heel positief waren, dat er wederzijds heel veel gastvrijheid en respect was voor elkaar. Daarna is het helaas in sommige wijken wat minder geworden. Dat is interessant om te analyseren. Veel van die verhalen zijn al uit het geheugen van mensen verdwenen. Hoe stelden kerken zich open, maar ook overheidsinstellingen, hoe mochten mensen bidden? In Rotterdam werd bijvoorbeeld in Diergaarde Blijdorp een zaal geopend waar mensen tijdens de ramadan konden bidden. Er waren ook kerken die dat deden. Daar kun je een hele mooie expositie over maken.'

Waarom nu pas?

'Beter laat dan nooit…' antwoordt Essabane op de vraag waarom er nu pas een moslimarchief wordt opgericht. 'Ik denk dat archiveren een van de laatste dingen is in het emancipatieproces. Misschien heeft het juist te maken met het feit dat gemeenschappen meer geaccepteerd zijn in Nederland, dat daardoor ons initiatief ook vanuit een andere hoek meer gestimuleerd en gewenst wordt. Ik denk dat het ook te maken heeft met de verdeeldheid van de moslimgemeenschap. Je ziet bijvoorbeeld dat een moslimomroep ook heel moeilijk van de grond komt. Hoe ga je om met organisaties die verschillende belangen hebben, of met buitenlandse invloeden? We kunnen daar als NMA echt van leren.'
'Moslims zijn de meest diverse groep in Nederland', vervolgt Essabane. 'Als je levensbeschouwelijk kijkt, zijn Nederlandse moslims vanwege hun migratieachtergrond veel diverser dan katholieken en protestanten.' Cultureel zijn de verschillen groot. 'De islam is een belangrijk aspect van de identiteit van moslims. We willen het dan ook veel breder trekken dan alleen de religieuze identiteit.' 'Mijn vader was imam', voegt Umarella toe, 'maar ook gitarist. Daarnaast hij had een eigen vechtschool gericht op pencak silat [een verzamelnaam voor verschillende vechtkunststijlen uit Zuidoost-Azië, MS]. Hij was de grondlegger en stijlleider van de pencak silat-stijl: *pukulan nusahitu solemata*. Mijn vader was een van de negen leraren die deze stijl heeft geïntroduceerd in Nederland, die nog steeds wordt beoefend in vechtscholen. Dit is onderdeel van de islamitische cultuur en nu ook van de Nederlandse cultuur. Zijn beste leerling heeft de school voortgezet, hij heeft kempo en pencak silat gemixt in de stijl kempèsi. Sport evolueert en past zich aan, ook in Nederland.' 'Net als het eten', voegt Essabane toe, 'dat zou een heel leuk thema zijn, hoe de keuken van de verschillende gemeenschappen zich heeft ontwikkeld en de Nederlandse keuken heeft beïnvloed. En nieuwe dingen die hier zijn ontstaan, zoals de kapsalon, dat is ontwikkeld door een shoarmaboer.' Ook binnenshuis verandert de keuken. 'Mijn moeder maakte vroeger stamppot, maar dan met meer kruiden,' vertelt Umarella, 'en dan kreeg ik bij mijn schoolvriendinnetjes iets heel anders te eten, stamppot met alleen maar zout erin…'

Ambities

De ambities van het NMA zijn groot: een eigen website en een centrale database van documenten en links naar documenten/informatie die betrekking hebben op de geschiedenis van moslims in Nederland, met Nederland of in de voormalige koloniën. Daarnaast wil het NMA op verschillende fysieke locaties van (partner)instellingen (mobiele) exposities houden en bijeenkomsten organiseren, zoals lezingen en discussieavonden om kennis en verhalen te delen. Op lange termijn is het plan dat het NMA ook een eigen fysiek archief en een locatie krijgt. Wat wil het NMA op de korte termijn realiseren om op de lange termijn de ambities te kunnen waarmaken? Essabane: 'We gaan binnenkort starten met het werven van studenten om ouderen te interviewen. We willen daarmee eigen materiaal verzamelen. Daarnaast willen we in kaart brengen wat er al is. Dat zou onze kracht moeten zijn, dat we een centraal portaal kunnen zijn waarop erfgoed en informatie toegankelijk worden gemaakt voor het brede publiek. We willen ook samenwerken met universiteiten. Het zou mooi zijn als het archief daarmee wat meer academisch gewicht zou krijgen en de diepte en nuance wat meer in kaart zou kunnen brengen. Dingen binnen een bepaalde context zetten en kijken wat er nog aan materiaal nodig is voor onderzoek. En het bewustzijn rond vooroordelen vergroten, het besef dat je niet neutraal bent, maar dat je wel evenwichtig kunt zijn door verschillende perspectieven te laten zien, door meerzijdig te zijn. Zo willen we meer balans brengen in het collectieve geheugen van Nederland.' |